

До спеціалізованої вченої ради
Західноукраїнського національного університету

ВІДГУК

офіційної опонентки, кандидатки економічних наук, доцентки,
доцентки кафедри фінансів Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Проць Наталії Василівни

на дисертаційну роботу **Дем'янишина Василя Васильовича**
на тему: «Формування і використання фінансових ресурсів бюджетних
установ», яка подана до разової спеціалізованої вченої ради у
Західноукраїнському національному університеті
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність теми дисертації.

В умовах стратегічної фінансової невизначеності, формування фінансових ресурсів бюджетних установ зміщується з простого споживання бюджетних асигнувань до пошуку інновативних джерел фінансування, ефективних напрямів їх використання, модернізації механізму управління фінансовими ресурсами у всіх сферах соціально-економічного буття з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних, зовнішніх та внутрішніх викликів, загроз та ризиків. Основними перешкодами на цьому шляху є дефіцит фінансових ресурсів в усіх ланках економічної системи (зокрема в період воєнного стану), диспропорції регіонального розвитку та фіскальні дисбаланси.

Значні обсяги публічних фінансових ресурсів держави зосереджені в Державному бюджету та використовуються для забезпечення виконання державою своїх конституційних функцій, спрямованих на забезпечення управління та оборони, розвитку економіки та соціальної сфери, соціального захисту населення, підвищення рівня матеріального добробуту громадян. Отже, від ефективності використання публічних фінансових ресурсів залежить якість виконання державою, органами місцевого самоврядування, бюджетними установами своїх функцій та якість надання суспільних послуг і благ усім споживачам країни. Тому проблеми формування і використання таких ресурсів мають незрівнянно велике значення на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Однак недосконалість бюджетного законодавства, дефіцит публічних фінансових ресурсів, обмеженість фінансової автономії розпорядників бюджетних коштів, складність диверсифікації та залучення додаткових джерел фінансування актуалізує питання реформування системи формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ усіх сфер та галузей країни з метою, підвищення ефективності використання цих ресурсів в сучасних умовах господарювання. Для цього уряд схвалив Стратегію реформування системи управління державними фінансами, у межах якої була затверджена Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2030 року для побудови сучасної, стійкої та ефективної системи управління публічними фінансами, спрямованої на забезпечення фінансової стабільності держави та створення умов для сталого зростання фінансової стабільності держави та зростання соціально-інклюзивної економіки через підвищення результативної мобілізації і витрачання публічних фінансових ресурсів.

Тому тема дисертаційної роботи є своєчасною, актуальною і такою, яка має загальнодержавне значення.

2. Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертації полягає в отриманні теоретичних та практичних результатів, спрямованих на розв'язання важливої наукової проблеми формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ в умовах реформування системи управління публічними фінансовими ресурсами.

Автором удосконалено визначення фінансових ресурсів бюджетних установ як сукупності їхніх грошових фондів, котрі формуються і використовуються у процесі вхідних та вихідних фінансових потоків цих установ при розподілі і перерозподілі ВВП, відображаються у доходах і видатках бюджетних установ з метою забезпечення надання всім споживачам суспільних послуг (п. п. 1.1, с.33). На відміну від інших ресурсів вони наділені такими ознаками: повна приналежність державі в особі органів державної влади, державного управління і місцевого самоврядування; державно-правове регулювання процесів формування, розподілу і використання; строго цільове призначення; односторонній рух вартості при формуванні і використанні; мобільність; масштабність; динамічність; постійне здійснення кругообороту; підконтрольність з боку держави. Це дає змогу виокремити фінансові ресурси бюджетних установ від багатьох інших грошових ресурсів.

У результаті дослідження удосконалено трактування фінансового механізму бюджетних установ: за сутністю – як особливої сфери розподільчих відносин, яка охоплює процес розподілу і перерозподілу ВВП з метою формування і використання грошових фондів бюджетних установ; за явищем – як сукупності грошових потоків, які супроводжують процес формування, розподілу і використання фінансових ресурсів бюджетних установ; за змістом – як сукупності конкретних методів, форм, важелів, інструментів, стимулів та санкцій, котрі дають змогу забезпечити своєчасну мобілізацію та ефективне використання фінансових ресурсів бюджетних

установ; за формою – як способів та прийомів наповнення доходів, розподілу і спрямування видатків, визначених кошторисами бюджетних установ (п. п. 1.2, с.54). Такий підхід дає змогу акцентувати увагу на кожному елементі цього механізму, визначати напрями його вдосконалення та посилення впливу для досягнення стратегічних цілей бюджетної установи.

Здобувачем удосконалено науково-теоретичні підходи до тлумачення управління фінансовими ресурсами бюджетних установ: у теоретичному відношенні як цілеспрямованого впливу суб'єктів управління, якими є органи управління фінансовими ресурсами на об'єкт, яким є фінансові ресурси бюджетних установ з метою його стабілізації, розвитку та досягнення стратегічних завдань бюджетних установ; у практичному аспекті – як сукупності взаємопов'язаних між собою управлінських дій (функцій), прийомів, форм, методів, інструментів, важелів, спрямованих на керування фінансовими потоками у державному секторі, державними фінансовими ресурсами, включаючи фінансові ресурси бюджетних установ з метою досягнення стратегічних цілей та якісного виконання бюджетними установами покладених на них функцій (п. п. 1.2, с.156). Це дасть змогу поєднати теоретичні і практичні підходи до управління фінансовими ресурсами та сприяти підвищенню ефективності управління ними.

Наукову цінність дисертації становлять розвинуті автором науково-методологічні підходи до управління фінансовими ресурсами бюджетних установ в частині запровадження спеціалізованого аутсорсингу, який передбачає рекрутинг допоміжного персоналу, ведення окремих вузькопрофільних робіт, не пов'язаних з виконанням основних функцій (наприклад облік, цифровізація, юридичний супровід тощо), що сприятиме зменшенню поточних видатків та економії фінансових ресурсів бюджетних установ (п. п. 3.1, с.163).

Значущим науковим результатом є розвинуті здобувачем науково-практичні підходи до використання механізму державно-приватного партнерства у фінансовому забезпеченні суспільних потреб шляхом

об'єднання фінансових ресурсів для реалізації конкретних проєктів розвитку чи роботи тої чи іншої бюджетної установи на основі розподілу ризиків, рівня відповідальності, отримання вигод, що є результатом взаємовигідної співпраці. Такий підхід дасть змогу налагодити взаємодію між менеджерами бюджетних установ та структурними підрозділами компаній, які відповідають за виконання програм корпоративної відповідальності (п. п. 3.1, с.164). В кінцевому результаті це сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів бюджетних установ для надання споживачам якісних суспільних послуг.

Важливим внеском у розвиток теоретико-методологічного підґрунтя тематики дисертаційної роботи є розвинуті автором науково-методичні підходи до прогнозування власних надходжень бюджетних установ з використанням регресійної моделі, у якій прогнози інтерпретуються як оцінка загальної тенденції за умов збереження наявних трендів (п. п. 2.1, с.92). Це дасть змогу формалізувати динаміку власних надходжень бюджетних установ у вигляді кількісних трендів та отримати прогнозні оцінки, що можуть використовуватися для обґрунтування сценаріїв розвитку бюджетної системи та оцінки фінансової стійкості державного і місцевих бюджетів у середньостроковій перспективі.

Всі позиції наукової новизни, висновки та рекомендації є достовірними, мають теоретичне обґрунтування та практичне значення.

Достовірність наукових результатів забезпечена використанням наукового інструментарію для отримання відповідних висновків та пропозицій. Ці результати є аргументованими і базуються на засадах фінансової теорії, значної кількості використаних наукових інформаційних джерел (190 найменувань), висока якість аналізу яких дала змогу досягнути достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових розробок, які здобувач вносить на захист.

Повноту дослідження підтверджує логіка побудови, структура роботи, її зміст. Чіткими є мета роботи, об'єкт, предмет, які повністю відповідають темі дисертації. Завдання сформульовані відповідно до мети.

Отже, в дисертаційній роботі поставлене наукове завдання виконано повністю, здобувач повною мірою оволодів методологією наукової діяльності.

3. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету та є складовою наукових тем «Концептуальні засади розвитку бюджетного процесу в умовах демократичних та економічних перетворень» (держреєстраційний номер 0109U000048), «Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України в умовах глобальних структурних зрушень» (держреєстраційний номер 0112U000077), у межах яких обґрунтовано напрями розвитку кошторисного планування, особливості формування спеціального фонду бюджетних установ у процесі виконання бюджету. Низка наукових розробок та їхні результати знайшли своє відображення у звітах про виконання науково-дослідних тем «Формування та реалізація фінансової політики сталого розвитку України» (держреєстраційний номер 0116U002629), розділ «Фінансові ресурси бюджетних установ» та «Фінансова система у забезпеченні стійкого економічного зростання України» (держреєстраційний номер 0121U109150), розділ «Підвищення ефективності бюджетного менеджменту». У 2024 році – у науковому дослідженні, яке виконувалось за договором №Ф-26-2024 на надання науково-професійних послуг з Трибуківською сільською радою «Наукове консультування щодо удосконалення інституційного забезпечення розроблення та реалізації бюджетної політики в територіальній громаді».

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Дем'янишина Василя Васильовича повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у фінансовій теорії та практиці.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові співпадіння, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Дем'янишина Василя Васильовича є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

5. Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою.

Всі питання змісту дисертації розкрито послідовно і взаємопов'язано. Текст дисертації викладено доступною мовою. Стиль мовлення є науковий та зрозумілий. У роботі належним чином розкриті економічні категорії, використано загальноприйняту термінологію. Суперечностей та невідповідностей між категоріями й економічними термінами немає.

Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації 244 сторінки.

У вступі розкрито актуальність теми, зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання дослідження, методи, інформаційно-нормативну базу, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, апробацію матеріалів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертації досліджено теоретико-організаційні домінанти фінансових ресурсів бюджетних установ. Особливу увагу акцентовано на концептуальних засадах фінансових ресурсів бюджетних установ (с. 15-33). На основі аналізу поглядів вітчизняних науковців і практиків на сутність фінансових ресурсів, включаючи фінансові ресурси бюджетних установ, використавши діалектичний метод дослідження, автор сформулював власні підходи до трактування цих ресурсів, їхніх ознак, властивостей. Здобувачем розкрито процес формування та розподілу фінансових ресурсів держави, їхнє місце серед фінансових категорій, категорій діалектики і понять державних фінансів.

Для наукового дослідження питань фінансових ресурсів дисертантом розглянуто теоретико-організаційне забезпечення формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ (с. 33-58). Розкрито архітектуру процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, яка визначає параметри інституційного середовища та інституційного забезпечення всіх взаємопов'язаних між собою процесів, цілісну систему, що включає доходи і видатки бюджетних установ, управління фінансовими ресурсами бюджетних установ, а також інституційне середовище як сукупність базових, політичних, соціальних, юридичних, економічних правил, котрі визначають допустимі межі поведінки суб'єктів фінансових відносин і створюють базу для формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ. З'ясовано галузеві та функціональні особливості, які впливають на організацію формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

У другому розділі з'ясовано прагматику і проблематику руху та контролю фінансових ресурсів бюджетних установ в сучасних умовах. Автором розкрито науково-практичні підходи до мобілізації фінансових ресурсів бюджетних установ у контексті формування фінансових ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування (с. 62-93). Аргументовано, що проблеми формування та мобілізації фінансових ресурсів

бюджетних установ найперше виникають на стадії складання проєкту бюджету, тобто у процесі бюджетного планування.

Дисертантом акцентовано увагу, що важливим джерелом фінансових ресурсів бюджетних установ є їхні власні надходження, які мають тенденцію до зростання. Виявлено низку проблем, які мають місце у мобілізації власних надходжень бюджетних установ. Запропоновано економіко-математичну модель прогнозування обсягів власних надходжень бюджетних установ з використанням методу лінійної регресії та часових рядів.

У дисертації проаналізовано напрями використання фінансових ресурсів бюджетних установ на рівні розпорядників бюджетних коштів по державному і місцевих бюджетах за функціональною та економічною класифікацією (с. 94-116). Виявлені зміни за досліджуваний період свідчать про трансформацію фінансів від соціально-економічної моделі до оборонно-орієнтованої.

Здобувачем досліджено теоретико-практичні засади державного фінансового контролю за формуванням і використанням фінансових ресурсів бюджетних установ (с. 116-139). Автором з'ясовано, що основними цілями такого контролю є: запобігання фінансовим правопорушенням та фінансовим злочинам; виявлення у бюджетних установах фінансових порушень при формуванні, розподілі, використанні їхніх фінансових ресурсів, а також відхилень від встановлених норм, стандартів, фінансових правил; притягнення винних у фінансових порушеннях до різних видів відповідальності; прийняття дієвих мір щодо відшкодування нанесених винними особами збитків, втрат, нестач; пропонування реальних заходів щодо запобігання фінансовим правопорушенням у майбутньому.

У третьому розділі сформульовано стратегічні напрями модернізації формування, використання та контролю фінансових ресурсів бюджетних установ в умовах невизначеності. Розкрито п'ять стратегічних напрямів реформування системи управління публічними фінансовими ресурсами, включаючи фінансові ресурси бюджетних установ (с. 142-172).

Дисертантом сформульовано найважливіші напрями модернізації процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, до яких віднесено: зростання обсягів фінансових ресурсів бюджетних установ за рахунок активізації їхньої мобілізації з альтернативних джерел; обмеження фінансових ресурсів у результаті проведення контрольних заходів та за рахунок скорочення окремих видатків, впливаючи на обмеження попиту та пропозиції окремих соціальних послуг; запровадження обов'язкового освітнього страхування дітей; впровадження у практику спеціалізованого фасиліті-менеджменту, базовим для якого є аутсорсинг; введення експансивної політики збільшення переліку суспільних послуг та категорій споживачів цих послуг у межах співпраці з відповідними територіальними громадами.

У роботі розкрито шість стратегічних цілей цифровізації системи управління публічними фінансовими ресурсами, включаючи фінансові ресурси бюджетних установ (с. 172-193). Зазначено, що метою стратегічного розвитку цифровізації системи управління публічними фінансовими ресурсами, та фінансовими ресурсами бюджетних установ зокрема, є організація та розбудова сучасної, дієвої, ефективної системи управління інформаційними технологіями з метою забезпечення належної підтримки й подальшого цифрового розвитку прозорої системи управління публічними фінансовими ресурсами, включаючи фінансові ресурси бюджетних установ.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

6. Практичне значення одержаних результатів.

Результати дисертаційної роботи мають практичне значення. Вони можуть бути використані у роботі органів державної влади, місцевого самоврядування стосовно розробки і практичного застосування фінансового

законодавства з питань формування, розподілу і використання публічних фінансових ресурсів.

Більшість висновків і пропозицій використані у практичній роботі: Управління Західного офісу Держаудитслужби в Тернопільській області стосовно реалізації Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю щодо упорядкування його основних форм і методів при здійсненні контролю за станом внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів (довідка № 131900-14/2453-2025 від 01.12.2025 р.); Департаменту фінансів Тернопільської обласної військової адміністрації стосовно удосконалення формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ та управління цими ресурсами, оптимізації джерел формування фінансових ресурсів та напрямів їхнього використання, пошуку додаткових джерел (довідка № 42-33/1729 від 02.12.2025 р.); Теребовлянської міської ради Тернопільської області щодо вдосконалення аналітичних підходів до оцінювання джерел фінансування, визначення пріоритетних напрямів використання коштів, підвищення прозорості та раціональності бюджетних операцій (довідка № 02-13/2252 від 20.11.2025 р.); Пасічнянської сільської ради Надвірнянського району Івано-франківської області стосовно систематизації релевантних інструментів залучення додаткових фінансових ресурсів, покликаних сприяти стабільній фінансового-господарській діяльності бюджетних установ (довідка № 2/1-1538/02-64 від 16.12.2025 р.); Західноукраїнського національного університету щодо впровадження у навчальний процес результатів наукового дослідження при поглибленні змістовного наповнення та розробки практичних завдань з дисциплін «Публічні фінанси», «Бюджетний менеджмент» (довідка № 126-28/2952 від 31.12.2025 р.).

7. Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації опубліковано у 41 науковій праці загальним обсягом 25,38 д. а. (особисто автору належить 12,73 д. а.), з них 3 статті у колективних монографіях та 9 у наукових фахових виданнях обсягом 7,67 д. а., а також 29 інших апробаційних публікацій, у т. ч. статті у збірниках наукових праць за матеріалами науково-практичних конференцій обсягом 5,06 д. а.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

8. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Дем'янишина В. В. вважаємо доцільним звернути увагу на окремі дискусійні положення та зауваження.

1. В дисертації (п.1.2, с. 37) автором досліджено інституціональне середовище та забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ. Однак, для посилення цієї складової дослідження доцільно було б запропонувати конкретні рекомендації щодо удосконалення нормативно-правового регулювання процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

2. У роботі детально проаналізовано практичні результати використання публічних фінансових ресурсів бюджетними установами загалом по Україні, на рівні держави та органів місцевого самоврядування за функціональною та економічною класифікацією. Однак робота виграла б, якби здобувач проаналізував практичні проблеми використання фінансових ресурсів бюджетних установ, які непередбачено виникають у процесі виконання кошторисів (п. п. 2.2, с. 104-106), та виокремив ревалентні чинники, які визначають обсяг фінансування бюджетних установ при складанні фінансових планів.

3. Автором проаналізовано структуру та динаміку видатків державного та місцевих бюджетів (с. 102-103), однак для поглиблення дослідження слід було б детальніше висвітлити проблеми та особливості формування та використання фінансових ресурсів бюджетних установ в сфері освітній та охорони здоров'я, які виникли в процесі їх реформування.

4. Здобувачем досліджено проблеми організації державного фінансового контролю формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ в Україні (п.2.3, с. 119). Безперечно, що важливе місце у системі контролю займає фінансовий контроль, який здійснюється державою стосовно діяльності суб'єктів господарювання. Однак варто було визначити можливості запровадження громадського контролю щодо використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

5. Здобувач ґрунтовно розглянув напрями удосконалення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ в умовах реалізації Стратегії управління державними фінансами. Однак, на нашу думку, було б доречно розглянути ризики і перешкоди в реалізації цих завдань, які мають місце в сучасних умовах господарювання (п. п. 3.1, с.144).

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

9. Висновок про дисертаційну роботу.

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Дем'янишина Василя Васильовича на тему: «Формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам

чинного законодавства України, що передбачені в п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач Дем'янишин Василь Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ОФІЦІЙНА ОПОНЕНТКА:

кандидатка економічних наук, доцентка,

доцентка кафедри фінансів

Волинського національного

університету імені Лесі Українки

Наталія ПРОЦЬ

